

Осередки філології

Галина Насмінчук,
Олег Рарицький

УДК 378.093.5:821:378.4(477.43-21)КПНУ(091)

КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА КОМПАРАТИВІСТИКИ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА: ІСТОРІЯ, СЬОГОДЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВА

У статті, приуроченій до століття заснування Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, викладена історія становлення й розвитку кафедри української літератури та компаративістики. Увага акцентується на знакових етапах функціонування підрозділу, визначаються його здобутки і втрати на тлі епохи. Схарактеризовано науковий набуток учених-філологів, які сформували й розвинули літературознавчий дискурс у подільському регіоні. Сучасний стан діяльності кафедри проаналізовано з погляду перспектив її розвитку в умовах українського державотворення.

Ключові слова: кафедра історії української літератури та компаративістики, наукова школа, Центр огієнкознавства, лабораторія етнології, публічна лекція.

Halyna Nasminchuk, Oleh Rarytskyi. Department of History of Ukrainian Literature and Comparative Studies of Kamyianets-Podilskyi Ivan Ohiyenko National University

The essay traces the foundation of Kamyianets-Podilskyi Ivan Ohiyenko National University and deals with the history of formation and development of the Department of History of Ukrainian Literature and Comparative Studies. Attention is focused on the significant stages of the unit's work. Three periods of its development were substantiated: 1) 1920s – 1940s – formation of the department, solving the problem of pedagogical staff, activities in the conditions of national-cultural revival and gradual establishment of a totalitarian model of society; 2) 1950s – 1980s – this period is characterized by the strengthening policy of the state reform of education, with its Russification strategy resulting in temporary integration of the department with different units. The lecturers of Ukrainian literature worked within the department of Ukrainian language and literature (1955 – 1965), the department of Ukrainian, Russian and foreign literature and Ukrainian and Russian languages (1965 – 1974). 3) 1990s – early 21st century – the rise of activity in the conditions of the national-cultural uplift of the early 1990s, which was a logical continuation of the Ukrainian revival of 1918 – 1920 in the Kamyianets region. It is characterized by the expansion of thematic and ideological spectra of research, deepening comparative aspects, effective practical application of the department members' research achievements in the fields of studying literature and folklore. The most important works of the scholars who formed and developed the literary studies in Podillia region are named and briefly characterized in the essay. The current state of the department's activity is analyzed from the perspective of its development in the conditions of Ukrainian state building.

Keywords: Department of History of Ukrainian Literature and Comparative Studies, Research School, Ohiyenko Research Centre, laboratory of ethnology, public lecture.

Історія кафедри української літератури починається від часу створення Кам'янець-Подільського державного університету в жовтні 1918 р. Викладачі-філологи забезпечували вивчення літературознавчих дисциплін на всіх тодішніх відділах університету. Зокрема, на класичному відділі викладалися курси західноєвропейської літератури, історія грецької та римської літератур. На слов'яно-українському відділі студенти вивчали історичну поетику, історію української літератури з народною поезією та методологією, історію грецької й римської літератур, а також історію московської літератури. Ті, хто

студіювали на історичному відділі, знайомились з історією західноєвропейської та української літератур. Для романо-германістів провідними дисциплінами були історія античної літератури, методологія літератури, історія української та західноєвропейських літератур.

Становлення й розвиток філології, зокрема літературознавства, пов'язані з іменами першого ректора Івана Огієнка; першого декана історико-філологічного факультету, згодом професора Українського Празького університету Леоніда Білецького; очільника кафедри славістики Михайла Драй-Хмари; а також студента Валер'яна Поліщука, пізніше викладача Інституту народної освіти. Традиції наукових підходів до літературних явищ заклали в університеті Л. Білецький і М. Драй-Хмара. Викладаючи історію української літератури, Л. Білецький уважав за необхідне визначити наукові засади існування самого поняття "історія літератури", проілюструвати історико-літературну картину конкретними художніми зразками. Із цією метою він звертав особливу увагу на апокрифи, легенди, повісті та духовні романи, що мали не тільки історичне, а й художнє значення. При цьому вчений дотримувався поряд із хронологічним принципом ще й жанрово-стильового, тобто проводив класифікацію творів і на основі формально-змістових ознак.

Хоча спектр зацікавлень Л. Білецького був надзвичайно широким і різнобічним, в основному проблематика його праць стосувалася сфери методології, важливі положення якої він розробляв послідовно впродовж багатьох років і з якими підходив до аналізу конкретних літературних фактів. Уже в першій книжці вченого "Поезія та її критика" знаходимо початки формування його концепції. Вона засвідчує, що головні принципи підходу до літератури склалися в Л. Білецького на основі психологічної теорії українського вченого О. Потебні. Л. Білецький читав курс методології історії літератури, кінцевою метою якого була підготовка студентів до наукової праці в царині української літератури. Наслідком опанування цієї дисципліни став переклад методології В. Перетца, здійснений членами наукового студентського гуртка.

Порівняльні студії української словесності в широкому слов'янському контексті були започатковані Михайлом Драй-Хмарою. За рішенням ради історико-філологічного факультету впродовж 1918/1919 навчального року він викладав курси слов'янознавства, історії польської мови, староцерковно-слов'янської мови, а також вів практичні заняття з історії польської і староцерковнослов'янської мов. Наступного навчального року йому було доручено викладати ще й старосербську мову, історію сербського письменства, порівняльну граматику слов'янських мов, вести практичні заняття із сербської мови.

Восени 1920 р., коли політична влада в країні й регіоні змінилась, перейшовши до більшовиків, університет мусили покинути І. Огієнко, В. Біднов, Л. Білецький. До академічного навантаження М. Драй-Хмари долучилися такі навчальні предмети, як історія української літератури, польська мова, історія чеської літератури. Викладацька праця забирала в Михайла Опанасовича дуже багато часу. І все ж знаходилась можливість займатися й науковими дослідженнями. Коли у грудні 1919 р. в університеті зорганізувалося Наукове товариство, він став дійсним членом його історико-філологічної секції. 25 квітня 1920 р. М. Драй-Хмара виступив на черговому зібранні науковців із доповіддю "А. Качич-Міюшич і його роль у сербському відродженні". Ця доповідь викликала такий самий широкий резонанс, як і доповіді Л. Білецького "Про початок історії українського письменства" та М. Плевако "Куліш як критик та історик української літератури", "Еволюція поглядів на Т. Шевченка", що були підготовлені й виголошені в межах програми Наукового товариства. Про інтенсивність творчої діяльності Драй-Хмари в кам'янецький період його життя

свідчить і той факт, що саме тоді він розпочинає і свою поетичну біографію, видрукувавши в місцевому часописі “Нова думка” (1920 р.) ранні свої вірші. Для покращення методичного забезпечення навчальних дисциплін М. Драй-Хмара підготував до друку посібники “Слов’янознавство”, “Історія сербської літератури” та “Історія сербської мови”. За життя вченого світ побачив лише перший.

У 1921 р. у зв’язку з реорганізацією університету в Інститут народної освіти та перейменуванням історико-філологічного факультету на факультет соціальних наук були внесені суттєві зміни до програм, за якими працювали студенти. Передусім це позначилось на скороченні годин, відведених для вивчення української літератури. З великої кількості літературознавчих дисциплін у навчальних планах залишилося лише три: всесвітня література, теорія літератури та історія української літератури. У середині 1920-х років до викладання української літератури на певний час були залучені Іван Кулик, один із засновників ВУСПП, і Сава Божко, голова Кам’янецької філії “Плуга”. Невдовзі вони обидва, як і Драй-Хмара, стали жертвами сталінських репресій.

У 1939 р. на базі Інституту народної освіти в Кам’янці-Подільському було відкрито Учительський інститут у складі двох факультетів – історико-філологічного і мовно-літературного з кафедрою літератури із фахівцями української й російської літератур. Через брак висококваліфікованих кадрів до викладацької праці доводилося залучати вчорашніх випускників та вчителів середніх шкіл. У зв’язку з наближенням фронту 2 липня 1941 р. інститут припинив своє існування.

Можливість відновлення кафедри літератури постала у вересні 1944 р. До її складу входили завідувач кафедри Д. Белінський і її члени Т. Лабзіна та В. Хоралець. Якісне й кількісне зростання кафедри пов’язується з іменами О. Левицької, В. Петровського, Є. Гінзбург, К. Каплан, В. Біліцького, П. Шестопала, які роком пізніше влилися до її складу.

З початку 1950-х і до середини 1960-х років викладачам української літератури довелося працювати в умовах інтеграції та переформатування структурних підрозділів, коли кафедра певний час існувала як самостійне утворення, а потім як складник суміжних кафедр. У 1951 р. була створена власне кафедра української літератури. Її очолив кандидат філологічних наук М. Хмелінський. Саме він, а також О. Бойко, В. Сапун, М. Скорський, П. Свідер – перші фундатори кафедри періоду її повоєнної історії. Це були фахівці високого рівня, яскраві й непересічні особистості, переважна більшість їх мала фронтовий досвід.

Десятиліття (1955 – 1965) історії кафедри пов’язане зі злиттям її з кафедрою української мови. Цим структурним підрозділом керував кандидат філологічних наук Олександр Олександрович Бойко. За архівними документами (наказ № 268 від 14 вересня 1955 р.), у складі кафедри були старші викладачі А. Степанов, Т. Бабіна, К. Заблоцька, М. Хмелінський, В. Сапун, П. Свідер, асистенти Н. Титаренко, О. Бріцина, В. Димнич. Через 10 років наказом Міністерства освіти УРСР від 24 травня 1965 р. кафедра була ліквідована шляхом утворення кафедри української, російської і зарубіжної літератури та кафедри української і російської мови. Очолив кафедру кандидат філологічних наук, доцент Семен Ілліч Білецький, фахівець з української класичної літератури, автор низки праць про творчість І. Нечуя-Левицького, А. Свидницького, С. Руданського, М. Коцюбинського та ін. Деякий час він продовжував очолювати кафедру після остаточного роз’єднання й утворення в серпні 1974 р. власне кафедри української літератури, поки на посаді його не змінив кандидат філологічних наук, доцент (згодом доктор філологічних наук, професор, академік) Полікарп Іванович Свідер. Його наукові пошуки були зосереджені на новітньому періоді

розвитку української літератури, що засвідчують праці “Олександр Копиленко. Життя і творчість”, “Традиції і покоління”, “Олесь Донченко. Твори про школу”, “Олесь Гончар, «Модри Камень», «Бригантина», “Рід, родовід, покоління в українському художньому слові”. В основних своїх позиціях вони й тепер не втратили наукової актуальності. Соратником П. Свідера в кафедральних справах був Микола Андрійович Скорський – відомий літературознавець, кандидат філологічних наук, доцент, голова Хмельницького обласного літературного об’єднання, член Спілки письменників України, автор понад сотні наукових праць, серед яких особливе місце належить монографії “Тодось Осьмачка. Життя і творчість”.

Значних успіхів кафедра досягла впродовж 1980-х років, коли її очолювала кандидат філологічних наук, доцент Євгенія Іванівна Сохацька, знаний в Україні науковець, авторитетний дослідник спадщини Івана Огієнка, ініціаторка присвоєння його імені Кам’янець-Подільському університету, з 1988-го по 2004-й рік – декан філологічного факультету. Великий резонанс у 1989 р. викликала зініційована нею всеукраїнська науково-практична конференція “Т. Г. Шевченко і Поділля”, у рекомендаціях якої була зафіксована вимога встановлення в місті пам’ятника Кобзареві. Ще 22 жовтня 1990 р., майже за рік до проголошення Незалежності, на факультеті було проведено вечір, присвячений річниці відкриття Кам’янецького українського університету, тоді вперше і прозвучало слово про Івана Огієнка.

З 1990 р. Є. Сохацьку на посаді завідувача кафедри змінила кандидат філологічних наук, доцент (пізніше професор) Галина Йосипівна Насмінчук, авторка низки наукових і науково-методичних праць з української й зарубіжної літератур, серед яких “Еволюція українського історичного роману”, “Література народів Сходу”, “Зарубіжна література ранніх епох: Античність, Середньовіччя, Відродження”. Стратегічним напрямом діяльності Г. Насмінчук на посаді завідувача стала розбудова кафедри в умовах незалежності України. Нечисленний попередній склад кафедри (доценти Є. Сохацька, П. Свідер, Г. Насмінчук, Т. Колотило, асистенти М. Кудрявцев і Л. Третяк) поповнився новим викладацьким “призовом” (Л. Починок, І. Прокоф’єв, Т. Бобровська, О. Рарицький, В. Товкайло, В. Притуляк, Н. Лаврусевич, Л. Безвух), переважна більшість якого ствердила свою наукову спроможність успішним захистом дисертацій.

У 2001 р. очільником кафедри було обрано доктора філологічних наук, професора Михайла Григоровича Кудрявцева, дослідника української драми, автора монографій “Драма ідей в українській новітній літературі ХХ ст.”, “Ідеї, конфлікти, характери...: Фрагменти з історії української новітньої драматургії”, “Щоб не згнули зерна”. М. Кудрявцев – фундатор наукової школи “Проблема традицій та новаторства в літературі: компаративні аспекти”, доміантою якої стала потужна дослідницька практика молодих пошуковців. У межах школи під керівництвом провідних фахівців кафедри були написані та успішно захищені кандидатські дисертації І. Прокоф’єва, Н. Богущької, В. Атаманчук, І. Приймак, І. Насмінчук, О. Гандзій, Л. Громик, Т. Джурбій, Т. Чепурняк, Н. Глушковецької, Л. Павлішеної, Л. Сивак, А. Третяченко, А. Крук, Т. Корнійчук, І. Пантелей.

З березня 2015 р. кафедру очолює доктор філологічних наук, доцент Олег Анатолійович Рарицький. До кола його наукових інтересів уходять проблеми історії й теорії літературного шістдесятництва, процеси зародження та еволюції цього явища на тлі ідеологічних процесів доби. У творчому доробку О. Рарицького – монографії “Поезія героїчного чину (Василь Стус: еволюція художнього мислення)” та “Партитури тексту і духу (Художньо-документальна проза українських шістдесятників)”. Він є одним із упорядників та автором передмови у збірці спогадів про В. Підпалого “Пішов у дорогу – за ластівками”,

низки публікацій із проблем літературно-мистецького шістдесятництва. У працях О. Рарицького шістдесятництво розглядається як процес, творча парадигма, художньо-мистецьке явище. Дослідник підтримує творчі контакти з родинами шістдесятників, організовує й бере участь у заходах, присвячених визначним діячам цього руху. Учасник багатьох міжнародних та всеукраїнських конференцій, приурочених до визначних дат в історії літературно-мистецького шістдесятництва, а також заходів із увічнення пам'яті В. Свідзінського в Кам'янці-Подільському й загалом на Поділлі.

Сьогодні кафедра історії української літератури та компаративістики є одним із флагманів розвитку філологічної думки в Україні. За останній період викладачі підготували й опублікували 11 монографій, 22 навчальні, навчально-методичні посібники, понад 450 статей у вітчизняних і зарубіжних виданнях. Навчальний процес на кафедрі забезпечують доктор філологічних наук, доцент О. Рарицький, кандидат філологічних наук, професор Г. Насмінчук, кандидати філологічних наук, доценти Л. Починок, В. Атаманчук, Л. Громик, кандидат педагогічних наук, доцент Н. Лаврусевич, кандидати філологічних наук, старші викладачі І. Волковинська, Т. Джурбій, В. Щегельський. Здебільшого вони є випускниками Кам'янець-Подільського університету, продовжувачами славних традицій своїх попередників у царині філології. Основні напрями діяльності кафедри простежуються в навчально-методичній, організаційній, науковій та виховній роботі.

Різноманітну діяльність кафедри забезпечують такі її науково-методичні підрозділи, як Центр огієнкознавства та лабораторії етнології і літературного краєзнавства. Засновані в роки незалежності, ці підрозділи стали авторитетними в регіоні осередками фольклористичних, культурологічних, етнологічних, краєзнавчих студій.

Навчально-наукова лабораторія етнології була відкрита під керівництвом кандидата філологічних наук, доцента Т. Колотила, глибокого знавця культурно-історичних та фольклорно-етнографічних особливостей Поділля. Щорічні польові експедиції, здійснені в ареалі піденно-західного Поділля, нагромадили унікальний архів пісенних і казкових текстів, зразків обрядової й ритуальної писемності, а також предметів ужиткової культури. На сьогодні фонд фольклорних записів складає 176 одиниць. Результатом багаторічної праці науковців стали три випуски матеріалів лабораторії етнології ("Народні намогильні написи-посвяти з Поділля", "Народні пісенні жарти з Поділля", "Народні дитячі ігри і забави пастухів Поділля та околиць"), дві фольклорні збірки ("Євшан-зілля: легенди та перекази Поділля", "Українська родинна обрядовість. Віхи людської долі: весілля, похорон"), навчально-методичний посібник ("Прилетіла ластівочка: українська пісенно-фольклорна спадщина Поділля"), academia пам'яті ("Оберігаючи традиції: до 60-річчя від дня народження кандидата філологічних наук, доцента кафедри журналістики, етнологіста, фольклориста Танасія Колотила").

Лабораторні фонди постачали факти для написання дисертаційних робіт "Ігровий фольклор Поділля: регіональна своєрідність та національна традиція" (В. Щегельський), "Легенди та перекази Поділля: мотиви, поетика" (В. Шевчук), "Гончарство Поділля в системі етнокультури українців (друга половина ХІХ – ХХ століття)" (Л. Мельничук); сьогодні матеріали лабораторії використовує доцент Л. Іваневич, яка працює над докторською дисертацією "Традиційне вбрання українців Поділля: історія, класифікація, регіонально-локальні особливості". Навчально-наукова лабораторія етнології також є платформою для проведення майстер-класів із виготовлення різдвяної зірки та дідуха, великодніх писанок, ритуальних дійств до свят Покрови, Катерини, Андрія, Миколая, Маланки, Колодія, Купайла, щороку проводяться конкурси різдвяних вертепів. Для

студентів університету, учнів загальноосвітніх шкіл міста вже стало традицією проведення тематичних занять, навчальних екскурсій, виховних заходів.

На унікальності лабораторії не лише на теренах Поділля, а й у всеукраїнських вимірах наголошується в книгах відгуків, яких на сьогодні налічується три солідних томи. Захоплено привітав постання на теренах Поділля осередку фольклористичної думки літературознавець В. Дончик (запис від 19 травня 1999 р.): “Немає сумніву, що сьогодні будь-які зусилля в галузі етнології, у вивченні вікової культури нашого народу, наших цінностей і святощів, що досі унаслідувалися, – є і цінними, і потрібними, і дуже-дуже важливими. Тут, у цій лабораторії, в Кам’янець-Подільському університеті, я побачив більше: я побачив і відчув усвідомлено-патріотичну насагу й наполегливість у здійсненні цих важливих наукових і практичних завдань. Слава Вам, Слава Вашому безцінному ентузіазмові”.

Схвально у книзі відгуків про діяльність лабораторії пише головний редактор часопису “Народознавство”, учений-фольклорист М. Дмитренко (запис від 27 квітня 2000 р.): “Лабораторія етнології – унікальний осередок народної традиційної культури, вмістилище скарбів, здобутих великими ентузіастами з надр побуту подолян. Це – не архаїка, не минуле, це – народна творчість, краса, зручність, любов, мудрість. Це – геніальний витвір душі, розуму й рук подолян! Щасливі студенти мати й вивчати рідне!”. Тепле і зворушливе слово заадресував землякам-ентузіастам письменник П. Перебийніс. У записі від 26 травня 2010 р. наголошується на непроминальності справи, яку здійснюють працівники лабораторії:

“Наче побував у рідній хаті. І відгукнулося в душі барвисте, голосисте Поділля. І заговорила зі мною вся Україна.

Це не музей. Це храм душі. Тут гомонять століття. Тут витає небесний дух наших предків”.

Невтомним продовжувачем справи Т. Колотила є його учень В. Щегельський, який завідує навчально-науковою лабораторією етнології з 2008 р. Під його керівництвом успішно виконується наукова тема лабораторії “Народна культура Поділля у контексті національного відродження України”.

Основним завданням діяльності Лабораторії літературного краєзнавства є систематизація та оприлюднення літературно-краєзнавчих матеріалів, дослідження творчості письменників-подолян, популяризація доробку краю за межами регіону. Ініціатором створення й керівником лабораторії була доцент кафедри Л. Третяк. Її стараннями діяльність лабораторії спрямовувалася в річищі накопичення, систематизації та дослідження краєзнавчого матеріалу Поділля. Організація пошукової роботи у відповідній площині, надання консультаційної допомоги в галузі літературного краєзнавства, реалізація інноваційних наукових проектів, вивчення стану викладання літератури рідного краю у шкільному курсі української літератури, співпраця із Хмельницькою обласною організацією Національної спілки письменників України, проведення творчих вечорів, листування з письменниками та літературознавцями – ось основні стратегічні напрями роботи лабораторії, якою із квітня 2015 р. керує Т. Джурбій. Наразі постало питання про формування особистих фондів таких відомих краян, випускників університету різних часів, як В. Свідзінський, І. Дніпровський, В. Поліщук, Л. Дмитерко, О. Кундзіч, І. Іов, О. Климчук, Ю. Альперін, І. Сварник, П. Гірник, З. Кучерява, Н. Волошина та ін.

У розпорядженні лабораторії – авторські збірки художніх творів письменників-подолян, літературно-критичні розвідки з літературного краєзнавства, літературознавчі мапи письменницького Поділля, збірки з дарчими автографами авторів. Лабораторія літературного краєзнавства здійснює співпрацю і підтримує тісні творчі взаємини з письменниками-подолянами

В. Горбатюком, П. Гірником, П. Малішем, В. Міхалевським, В. Нечитайлом, В. Олійником, С. Пантюком, І. Прокоф'євим, Г. Щепківським, А. Ненцінським, М. Мачківським.

Науково-дослідний Центр огієнкознавства проводить науково-пошукову й дослідницьку діяльність із проблем вивчення спадщини видатного вченого, державного і громадського діяча, першого ректора Кам'янець-Подільського українського університету Івана Огієнка. Центр огієнкознавства створений стараннями його натхненного організатора й очільника (2004 – 2014) професора кафедри Є. Сохацької, лауреата Всеукраїнської премії імені Івана Огієнка. Дослідниця окреслила вектори діяльності центру, актуальні й досі. Мова йде про планування, організацію та виконання прикладних робіт, методологічно-інтерпретаційних пошуків, спрямованих на систематизацію, упорядкування біографічних та бібліографічних відомостей про І. Огієнка, оприлюднення маловідомих фактів із його життєвої і творчої біографії, дослідження архівних матеріалів. Фонди Центру огієнкознавства включають наукові, публіцистичні та художні праці І. Огієнка, дослідження із проблем огієнкознавства, видання періодичного наукового збірника "Іван Огієнко і сучасна наука та освіта", зарубіжну періодику ("Віра і культура", "Наша культура", "Слово істини" тощо), художню та критичну літературу представників діаспори, художні твори та наукові розвідки лауреатів Усеукраїнської премії імені Івана Огієнка.

За роки функціонування центру видано 14 випусків наукового збірника "Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: Серія філологічна", де оприлюднено та введено в науковий обіг значний масив архівних матеріалів. Нововіднайдені артефакти життєтворчості І. Огієнка стали набутком українського культурного простору завдяки вміщеним у періодичному виданні розвідкам таких знаних в Україні та за її межами огієнкознавців, як Є. Сохацька, М. Тимошик, І. Тюрменко, В. Лизанчук, Я. Поліщук, М. Красуцький, П. Кралюк, О. Завальнюк, А. Марушкевич, О. Гринів, М. Лецькін, В. Погребенник, С. Болтівець, М. Степаненко, В. Мацько, В. Соболев. Упродовж 2014 – 2017 рр. центром керувала кандидат філологічних наук, доцент кафедри Вікторія Петрівна Атаманчук. Із 2017 р. ці обов'язки виконує Олег Анатолійович Рарицький, завідувач кафедри історії української літератури та компаративістики.

Важливим етапом розвитку кафедри є систематична співпраця з літературознавчою й педагогічною спільнотою вітчизняних та зарубіжних освітніх і академічних установ. Викладачі кафедри активно співпрацюють з Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Київським національним університетом імені Тараса Шевченка, Чернівецьким національним університетом імені Юрія Федьковича, Хмельницькою гуманітарно-педагогічною академією, Запорізьким національним університетом, Ізмаїльським державним гуманітарним університетом, Дніпровським національним університетом імені Олеся Гончара, Херсонським державним університетом, Черкаським національним університетом імені Богдана Хмельницького. Зарубіжними партнерами кафедри виступають Українська вільна академія наук у США (президент А. Кіпа), Університет Марії Кюрі-Склодовської в Любліні (професор І. Набитович), Геттінгенський університет імені Георга Августа (м. Геттінген, Німеччина). Налагоджені контакти й тісна співпраця із провідними фахівцями в літературознавчій галузі В. Антофійчуком, Н. Баштовою, В. Біляцькою, О. Бондаревою, Г. Віват, Н. Бернадською, С. Гальченком, О. Єременко, С. Жилою, М. Жулинським, О. Івановською, Л. Кавун, С. Кіралем, Л. Ковалець, Г. Мазохою, В. Мацьком, Б. Мельничуком, І. Набитовичем, О. Наумовською, Г. Ногою, В. Панченком, В. Пахаренком, Ю. Пелешенком, В. Поліщуком, Я. Поліщуком, О. Наумовською, Г. Райбедюк, В. Саєнко, Л. Скупейком, Р. Семковим, О. Сінченком, Е. Соловей, А. Ткаченком.

Зусиллями кафедри проводяться наукові конференції міжнародного, всеукраїнського та регіонального рівнів. Подіями, які резонували в Україні й за кордоном, стали, зокрема, такі конференції та симпозиуми: “Шевченко і Поділля”, 1989, 1999; “Духовна і науково-педагогічна діяльність І. І. Огієнка в контексті українського національного відродження” (до 110-річчя від дня народження), 1992; “Мелетій Смотрицький – український мовознавець, письменник, церковний і освітній діяч”, 2002; “Михайло Стельмах: місце і роль в історико-літературному процесі, у національно-культурному житті України”, 2002; “Тарас Шевченко у контексті національної та світової культури”, 2004; “Майстер карбованого слова: сучасне прочитання творчості Миколи Бажана (до 100-річчя від дня народження)”, 2004; “Класики і Поділля” (присвячена 110-річчю від дня народження літературознавця Григорія Костюка), 2012; “Тарас Шевченко – поет, мислитель, громадянин” (до 200-річчя від дня народження), 2014; “Поділлєзнавчі фольклористичні читання”, присвячені фольклористу Танасієві Колотилу та 20-й річниці діяльності навчально-наукової лабораторії етнології, 2016; “Інноваційні методологічні стратегії вітчизняного літературознавства”, 2016; “Канон Івана Огієнка у сучасній науковій парадигмі” (з нагоди 135-річчя від дня народження Івана Огієнка), 2017; “Григорій Костюк та його доба”, присвячена 115-річчю від дня народження літературознавця, 2017; “Роман Галини Тарасюк “Зоре моя вечірняя, або Пророк і Марія” у контексті художньої шевченкіани”, 2017; “Постать Олеса Гончара в інтер’єрі епохи” (до 100-річчя від дня народження), 2018.

До сторіччя університету кафедра історії української літератури та компаративістики спільно з кафедрою історії України готує проведення міжнародної наукової конференції “Художній вимір та історичні контексти життєтворчості Івана Огієнка” (11–12 жовтня 2018 р).

Кафедра ініціює наповнення університетської бібліотеки новою художньою, навчальною, навчально-методичною та науковою літературою. Унікальні раритетні видання книгозбірні подарували відомі письменники, авторитетні літературознавці, які в різні часи були гостями закладу: Р. Іваничук, І. Драч, Н. Бічужа, І. Корсак, Г. Тарасюк, В. Горбатюк, брати Капранови, С. Пантюк, А. Курков, Е. Соловей, В. Панченко, С. Гальченко, В. Сасенко, Г. Райбедюк, В. Біляцька. Значну частину власної бібліотеки на зберігання в Кам’янець-Подільський університет передало подружжя шістдесятників Рита й Борис Довгані, дисиденти Є. Сверстюк, В. Овсієнко та Ю. Бадзьо, педагог із кола шістдесятників Н. Марченко, культуролог Н. Підпала, етнограф Л. Орел. Фонди Огієнкового університету за життя активно поповнювала М. Коцюбинська, яка особливо дбала про те, щоб твори шістдесятників, які щойно виходили з друку, були в діяльному житті серед університетської молоді. Переважна більшість презентованих видань позначені дарчими автографами, що вже сьогодні визначає їхню незаперечну цінність і наукову вагу. Періодично університетська книгозбірня поповнюється цінними книжковими виданнями українського незалежного видавництва “Смолоскип” (директор Р. Семків).

Кафедра активно долучається до проведення виховних заходів із нагоди шанування письменників-ювілярів (П. Поповича-Гученського, Г. Смотрицького, М. Смотрицького, Т. Шевченка, В. Свідзінського, М. Драй-Хмари, Г. Костюка, Івана і Юрія Лип, Т. Осьмачки, М. Стельмаха, М. Бажана, Є. Гуцала, М. Коцюбинської, В. Підпалого, Н. Кашук, О. Гончара). Уже традиційними стали вечори пам’яті ветеранів кафедри – С. Білецького, П. Свідера, Т. Колотила, М. Скорського. При кафедрі діє заснований 2015 р. студентський театр-студія “Естель” (художній керівник доц. Л. Починок), діяльність якого позначена проведенням низки ювілейних заходів на честь корифеїв української сцени – М. Кропивницького, М. Старицького, І. Карпенка-Карого. Сьогодні в репертуарі

студентської аматорської трупи, яка здобула високе визнання шанувальників, – такі класичні зразки, як “Лісова пісня” Лесі Українки, “Украдене щастя” І. Франка, “За двома зайцями” М. Старицького

У річниці традицій провідних європейських університетів напередодні сторічного ювілею в Кам’янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка з ініціативи кафедри історії української літератури та компаративістики започатковано читання щорічних публічних лекцій, присвячених засновнику, першому ректорові й патрону університету. Мета таких лекцій – популяризувати багатогранну діяльність закладу, його небуденну історію, пропагувати державо- і націєтворчі ідеї земляків, які були людьми героїчного чину. Наукові виклади вже традиційно проголошуються в жовтні і приурочуються до дати заснування університету. Лекторами виступають відомі в Україні та за її межами провідні фахівці в галузі літератури й культури. Видається кожна лекція як науково-популярне видання, що виходить під загальною редакцією ректора Кам’янець-Подільського національного університету, професора Сергія Копилова. Відповідальний редактор – Олег Рарицький. Рецензентом видання виступає професор кафедри Галина Насмінчук.

Уперше відкрита лекція із циклу щорічних лекцій пам’яті Івана Огієнка на тему “Володимир Свідзінський: проблеми майбутньої наукової біографії” була прочитана 22 жовтня 2015 р. доктором філології, професором Елеонорою Соловей. Присвячена вона актуальним проблемам відновлення життєпису В. Свідзінського та перспективам створення його наукової біографії, оскільки життєвий шлях митця тісно пов’язаний із Поділлям і Огієнковим університетом зокрема. 13 жовтня 2016 р. письменниця Галина Тарасюк виступила перед університетською аудиторією з лекцією “Микита Годованець: художньо-епістолярний аспект біографії”. У 1920 р. байкар був вільним слухачем історико-філологічного факультету Українського університету в Кам’янці-Подільському, а на його відкриття відгукнувся привітальним віршем “Народу рідному – усе!”. Третю публічну лекцію пам’яті Івана Огієнка на тему “„Праця моя – це не амбіція”: літературний портрет Григорія Костюка у контексті епохи” 27 жовтня 2017 р. виголосили син письменника Теодор Костюк та дослідниця його творчості, літературознавець Надія Баштова, випускниця університету. Ця подія відбулася в рамках міжнародної наукової конференції “Григорій Костюк та його доба”. Проект відкритий до нових наукових розгалужень у галузі гуманітаристики. Публічні лекції пам’яті Івана Огієнка можуть мати продовження у вигляді лекцій та видань, які розробляють актуальні проблеми сучасних стратегічних наукових досліджень.

І сьогодні кафедра свідома своєї високої місії, яку поетичними рядками ще століття тому, ознаменувуючи відкриття Українського університету в Кам’янці-Подільському, сформулював Микита Годованець:

Народу рідному – усе!
На жертвовник святого діла

Нехай з нас кожен принесе
Огонь душі і силу тіла.

Отримано 29 квітня 2018 р.

м. Кам’янець-Подільський

